

Maorien maasta

Maorit ovat Uuden Seelannin alkuaikaisia. He ovat edistyskykyisin raakalaisyksinä mitä tunnetaan; ovat sivistyneet uskomattoman lyhyessä ajassa, mutta siitä huolimatta näyttävät yhtä nopeasti kuolevan sukupuuttoon.

Uusi Seelanti on eteläisessä Tyynesameressä, vielä pitkän matkaa Australiain itäpuolella. Siihen kuuluu kaksi isoa saarta: Pohjois-saari ja Eteläsaari. Nykyään se, niinkuin Australiaakin, on itsehallinnollinen brittiläinen alusmaa.

Suurenmoiset maisemat.

Uudessa Seelannissa, varsinkin lähempänä päiväntasaajaa olevalla Pohjois-saarella, luonto on ainaisessa juhlapuvussa. Toisinaan seuraavat ihanat päivät muodostavat kuin yhtämittaisen kevätkuulan.

Vaikka Uusi Seelanti ei alaltaan ole laajempi kuin Italia ja Sisilia yhteensä, tapamme siellä kaikki luonnon mahtavimmat ja ihmeellisimmät piirteet mitä koko muussa avarassa maailmassa on löydettävissä, vieläpä — ja se onkin kaikista huomattavin etuisuus — ilman niiltä viitsauksia, joita me muissa kuumissa maissa samalla tuottavat ihmiselle.

Uusi Seelanti ei ainoastaan ole valtameren ympäröimä joka puolelta, vaan meri on uurtanut suurenmoisia vuonoja ja syvälle sen rannikoihin. Niissä ovat maisemat niin mahtavat, ettel niiden vertaista ole missään muualla koko maailmalla nähtävissä. Eteläsaarella koivaat ikuisen lumen peittämät alpit valkokohtoisine kukkuloineen ja laajoine jäätikköineen. Tuhansine tutkimattomine huippuineen ja laaksoineen ne salaperäisellä viehätysvoimalla houkuttelevat vuoristokiipeilijää. Monilukuisia vinhoja virtoja, vesiputouksia ja viheriärantaisia järviä päilyy äkkijyrkissä rotkoissa. Näillä saarilla on vain vähän tasankoa; enimmäkseen ovat seudut vuorisia ja mäkiisiä.

Pohjois-saarella on tuliperäinen vyöhyke, josta mousee sammuneen tulivuoren Tesnakin lumikelia 11,500 jalan korkeuteen. Kukaan ei tiedä, onko se todella iäksi sammunut, vai levänneekö vain väliaikaisesti. Luultiinhan mahtavan Tarawera-kukkulanakin ainaiseksi sammuneen, kunnes se v. 1886 hirveällä purkauksella katkasi äänettömyytensä. Sen lähitienoot, samaten kuin myös nykyään nukkuvan Ruapehun ympäristöt, ovat yhtämittaisessa kiivaassa tuliperäisessä liikkeessä. Toimivat tulivuoret Ngauruhie ja Tongariro syöksevät valkoisista lumihuipuistaan jyriseviä mustia savupiiviä päivisin ja tulenhehkua öisin Laajalla alalla niiden ympäristöllä kiehuvat järvet ja joet, porisevat liejuammikot, suihkuavat kuumat lähteet, ja epälukuiset savu- ja kaasuaukot, kuten Taupon ja Rotoruan seutuvilla. täyttävät ilman höyryllä ja tulikiven katkulla.

Kaikki nämä luonnon ihmeet, nämä lumihuiput ja jäätiköt, virrat, järvet, vuonot, ikimetsät, jotka muodostavat maailman komeimmat maisemat, ovat puolitrooppisissa, mutta kosteassa meri-ilmastossa. Varsinaista talvea ei ole. Kevät on kuuma, kesä vielä kuumempi. Ainaisen runsaan kosteuden avulla sellainen ilmasto kasvattaa mitä upeimmat metsät ja peittää maanpinnan suorastaan trooppisella viidakolla.

Eläimistö ja kasvisto omaa erikoislaatuun.

Omituisesti eroaa Uuden Seelannin eläin- ja kasvikunta muualla maailmassa tavattavista lajeista. Eipä edes Australiassa löydy uusseelantilaisia kasvi- ja eläinlajeja. Varsinkin eläimistö tekee sen vaikutuksen kuin olisi se aina myöhäiseen ihmisen saapumiseen asti kuulunut tykkäänään eri maailman kuin koko muun maapallon eläimistö.

Mainittakoon tässä vain muutamia omituisuuksia. Siellä asuu papukaija,

joka raatelee eläviä lampaita. Eräs toinen pöpukajalaji, joka ei kykene lentämään, elää kanan tavoin maassa. Siellä elää "kivi"-niminen untuvakuovi, jolla tuskin on jälkiäkään siivistä, ja pyrstöstä ei ollenkaan; höyhenlen asemesta verhoaa sen ruumista jonkunlainen harmaa karvapeitto. Matelijoita ja merieläimiä myöten vallitsee koko sikäläisessä eläinmaailmassa omatakeinen, peräti vanhanaikainen leima. Hevoset, nautaeläimet, lampaat, vuohet, yksinpä metsänriista — siihen luetuna tuo maanvaivaksi muodostunut kanliini — ovat poikkeuksetta vasta valkoisten maahantuomia. Ensimmäisten valkoisten tullessa oli Uudessa Seelannissa ainoastaan kolme lajia imettävää: rottia, koiria, ja lepakoita. Moaeli dinornis-nimisen jättiläislinnun, joka oli 13 jalkaa korkea ja josta löytyi useita eri lajeja, olivat maorit juuri ennen valkoisten saapumista hävittäneet sukupuuuuton.

Yhtä outo ja omaperäinen on Uuden Seelannin kasvisto: 61 prosenttia sikäläisistä kasvilajeista on sellaisia, joita ei löydy edes Australiassa. Ikkivihreä manuka-pensas muodostaa suunnattoman laajoja, läpipääsemättömiä tiheikköjä, joihin on turha yrittäkään kirveellä tietään raivata. Niin uskottoman sitkeää ja kietoutunutta on tämä pensasto, että viisainta on sen kasvualueita kiertää vaikka mailikauppalla. Mutta jos matkailijalla on muassaan maorilais-koira, niin se maata myöten madellen sukeltaa tuossa tiheikkössä ja tuontuostakin palaa sieltä ylpeänä, kaniini hampaissa.

Uudelle Seelannille vieras on Australiasta tänne tuotu eukalyptus-puu. Se laji, joka täällä on yleisin, on siitä omituinen, että se joka vuosi luo kuoren, aivan kuin käärme tai siisilisko nahkansa, mutta on aina täydessä lehdessä. Erikoisen rikkaat ovat metsät sanajalka-kasveista. Niitä on samalleen kokoisesta puun korkuisiin asti, ja taas toisina pulssa. Mahtavana koheoa viheriästä, aaltoilevasta lehtimerestä sadan jalan korkuinen kauri-honka, jonka laajalle leviävä latvus loistaa kaikkia vihreän värin eri vivahduksia. Sen kanssa kilpailevat punahonka "ri-

mu", mustamänty "miro", ainoa tikkäläinen palmulaji "nitau", jättiläis-suuruiset podocarpus-lajit, kotimaiset kolvut ja lukuisat muut puulajit. Tuskin missään muualla maailmassa voi tavata puolitrooppilisen kasviston keskellä niin eriskummaisia etelänapavyöhykkeeseen kuuluvia kasvilajeja kuin täällä.

Niin lämmin kuin Uuden Seelannin ilmasto onkin ja puolitrooppilisen uhekea sen kasvisto kaikkialla, niin tuohyönteisiä ja myrkyllisiä matelijoita puuttuu melkein pä tykkäänään.

Yksinäisenä, kaukana muusta maailmasta ulnuu tämä merien paratiisi. Lähin mannermaa, Australia, on itäpohjoisessa, yli 1,200 mailin päässä. Etelässä on vain joitakuita asumattomia kalliosaaaria, joilla hylkeet isännöivät, ja niiden takana Etelä-Jäämeri. Kaukana pohjoisessa kelluu pari korallisaarta, ja idässä, vasta 4,000 mailin laajuisen ulapan takana hämmöttää Etelä-Amerikan rannikko.

Alkuaan oli — niin kertoo maorilaistaru — iki-meri autio ja tyhjä siläläkin paikalla, missä nyt on Uusi Seelanti. Maui, jumalien kanta-isä ja kaikkivaltias kalastaja, näki sen ja pudisti päätään. Oitis tempasi hän ison taika-onkensa ja sillä ensimmäiseksi pyydysti meren pohjasta Pohjoissaaren. Siitäpä sillä on maorinkielinen nimensä: "Ika a Maui" — Mauin kala.

Nykyaikaisesta maorilaisesta antaa eräs saksalainen matkailija seuraavan kuvauksen: "Metsämatkalla oli oppaani — Aucklandin korkeakoulun oppilas — käyttäytynyt kuin kotonaan, ja hänen esi-isänsä perintömaillapa me epäilemättä oimmekin liikkuneet. Mutta saavuttuamme ihanalle Wangannivirrälle ja noustuamme sillä kulkevaan hauskaan matkailija-alukseen, hän yhtäkkiä muuttui täydelliseksi salonki-ihmiseksi. Hän oli kiireestä kantapäähän englantilainen herrasmies. Aluksella tapaamiemme australialaisten, amerikkalaisten ja englantilaisten matkailijain seurassa hän käyttäytyi niin luontevasti, että minulla olisi ollut hänestä oppimista. Sikäläiset seurustelutavat eroavat meikäläisistä. Englantilainen ei tiedä mitään yhteiskottelilaisuudesta, ja tuntuu sentähden meistä monasti

häikäilemättömältä; sitävastoin hän osoittaa suurta yksilöllistä kohteliaisuutta. Tavantakaa täytyi minun salavikkaa ihailien tarkastella englantilais-tuneeen maori-ystäväni käyttäytymistä, eritoten yhteisessä ruokapöydässä. Kuinka sirosti hän osasi leikellä kalaa, tuo nuori herra, jonka isoisä vielä oli ollut villi ihmissyöjä! Hänen sisarensa ovat nytkin ihopiirroksilla koristeltuja; itsellään riippuu hänellä kellonperissä nefriitti-kivestä louhittu pahanpäiväinen taikakalu, maorien "tiki." Ja ylpeä hän on, eikä suotta, esi-isänsä soitsesta menneisyydestä.

Kieltämättä ovat maorit komeimpia ja etevimpiä polyneesialaisista heimoina. Perimätarujensa mukaan ovat he viisisataa vuotta sitten siirtyneet silloin asumattomaan Uuteen Seelantiin alkuperäisestä kodistaan "Hawaikista", jolla he tarkottavat Samoa-saaristoon kuuluvata Savaii-saarta. Heidän piti asettuneen Rarotongaan. Samaten kuin kreikkalaisten kaukomatkailijat "argonautat", ja heidän retkensä, on myös tämä mainion Ugahne-sankarin matka kahdellatoista aluksella maorien kesken ikuistettu epälukuisilla lauluilla ja runoilla. Esittävätpä maorit suurilla juhlanäytännölläkin tätä uuden, hedelmällisyyttä ja riistaa uhkuvan isänmaansa valtausta. Sivulliselle maorilaistaide kuitenkin on jonkun verran epäiltävää nautintoa. Heidän tanssin, näytelmälliset esityksensä, vieläpä laulunsakin pitää välttämättä olla höystetty hullunkurisuuksilla; yksinpä heidän jumalansakin ovat ilvehtijöitä,

niinkuin muun ohessa näkyy heidän tavallisista ja laajalle levinneistä vihereäkiivistä amuleteistaan sekä heidän muussa suhteessa sangen taitavasti tehdyistä puunleikkauksistaan.

Kun mailman ympäri purjehtija Cook 150 vuotta takaperin tapasi maorit, elivät nämä vielä kivikaudessa; heidän sotanuijansa, kirveensä ja veitsensä olivat tehdyt raudankovasta vihreästä nefriitistä. Ilman metalleja osasivat maorit liiankin hyvin sotataidon, ollen alinomaa verisissä taisteluissa keskenään. Sotavangit syötiin. Aina vuoteen 1840, jolloin Englanti otti saaret halluunsa, oli Uusi Seelanti karanneitten merimiesten ja kaikenlaisten seikkailijoitten temmellyspaikkana. Jo vuodesta 1814 oli lähetyssaarnaajia työskennellyt näiden, kaikista polyneesialaisista sotaitsimpain raakalaisten keskuudessa, mutta vasta vuoden 1840 tienoilla alkoivat maorit luopua ihmis-syönnistä. Yksitoista vuotta — 1860 — 1871 — kävivät maorit sitkeätä sotaa maahan tunkeutuneita valkoisia vastaan. Siitä lähtien on heidät saatu rauhottumaan, mutta ei oikeastaan alistumaan valkoisten vallanalaisiksi vielä tänäkään päivänä. Maorit, vaikka eivät enää ole maansa isäntiä, ovat kuitenkin sielä isäntiä yhtä hyvin kuin valkoisetkin. He omistavat suuria aloja maata, kasvattavat karjaa ja harjoittavat maanviljelystä; ovat enimmäkseen kristittyitä, lähettävät lapsensa kouluihin ja ottavat osaa maansa hallitukseen. Niinpä on ministeri Ngata täysverinen maori.

A. B. M.